

Sabit Gözügeçgel (1877-1938)

31 Ağustos 1877'de Kayseri'de doğdu. Hatice Hanım ile şehrin tanınmış aileleri arasında yer alan Gözübüyükzadelerden Münip Efendi'nin oğludur. 1885 yılında Ahmet Paşa İbtidaî Mektebi'ne kaydedildi. Dört yıllık bir eğitimin ardından aliyülâlâ yani pekiyi derece ile mezun oldu. İlköğrenimini tamamladıktan sonra Gözübüyük Medresesi'ne girdi. Burada zamanının önde gelen hocalarıyla tanıştı. Hamurculu Osman Efendi'den Arapça, babasından ve Şehremini İlyas Üslip'ten edebiyat, coğrafya, tarih, hukuk, fizik dersleri aldı. Yanı sıra Farsça ve Türkçeye ağırlık vererek dil bilgisini geliştirdi.

Toplam yedi yıl süren medrese hayatı sona erince, kendi deyişiyile tahsilini yeterli görüp çevresini ve geleceğini de düşünerek ticarete atıldı ve 13 yıl boyunca bu işle uğraştı. 1908'de tanıştığı Kayseri Kadısı Fehmi Efendi ile onun hususi yazılarını yazacak kadar yakın bir dostluk kurdu. O sıralarda Kayseri Şer'iyeye Mahkemesi Başkıtabeti kadrosunun boşalması üzerine Kadı Efendi'nin ısrarı ve desteği başkâtipliğe başlamasını sağladı. Beş yıla yakın bir süre Şer'iyeye Mahkemesi Başkâtipliği yaptıktan sonra istifa etti ve memuriyetten ayrıldı. Çok geçmeden, 1913'te Kayseri'de çıkarılmakta olan *Erciyes* gazetesinin sorumlu müdürlüğünü üstlendi ve gazeteciliğe adım attı.

Birinci Dünya Savaşı'nın sene-i devriyesinde Kayseri Sancağı Özel İdaresinde muhasebe memurluğuna atandı. 1915'ten itibaren ise İttihat ve Terakki Fırkası'na kaydolmak suretiyle aktif siyasete katıldı. O yıl Kayseri Sancağı Genel Meclisi üyesi seçildi. Bu konumunu tekrar tekrar seçilerek beş yıl boyunca aralıksız şekilde korurken aynı zamanda Liva Daimi Encümen Üyeliği, *Kayseri* gazetesi başyazarlığı, Kayseri Erkek ve Kız Darüleytamları müdürlükleri, Talas Nahiyesi Genel İaşe müfettişliği, Kayseri İttihat ve Terakki Şubesi sekreterliği görevlerinde bulundu.

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde yükselen millî iktisat politikasının etkisiyle yine bu yıllarda İttihat ve Terakki Kayseri örgütünün önyak olduğu bankacılık girişimlerinde başı çekti. Kayseri Mutasarrıfı Zekâi Bey'in çabaları sonucu 1916 yılında toprak sahibi ve hayvan taciri İmamzade Mehmed Bey, toprak sahibi Uşşakzade Osman Zeki Bey, toprak sahibi Bahçecizade Hacı Mehmed Efendi ve Jandarma Subayı Mehdizade Mazhar Bey ile beraber Kayseri Köy İktisat Bankası'nı kurdu. Vilayet genelindeki çiftçilerin desteklenmesini amaçlayan bu banka 12 Ocak 1920 tarihli bir izinle mali, zirai ve iktisadi faaliyetlerde bulunmak üzere Kayseri Çiftçiler Bankası Ortaklığı Anonim Şirketine dönüştü ve çalışmalarını sürdürdü.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıktığını belgeleyen Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) ile birlikte ülke toprakları işgale uğramaya başlayınca Millî Mücadele yanlısı bir tavır takındı. Kayseri ve çevresinde gelişen Kuvayimilliyeye hareketine destek verdi. 1919 yılında gönüllülerden kurulu birliklerle Adana Cephesi'ne giderek Fransızlara karşı çarpıştı ve bir çatışmada yaralandı.

İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgali (16 Mart 1920) sonrasında Ankara'da toplanan (23 Nisan 1920) Türkiye Büyük Millet Meclisine Kayseri sancağındaki dört seçim çevresinden (Kayseri Merkez, Develi, Bünyan, İncesu) en yüksek oyu alan ikinci kişi olarak seçildi. Kayseri milletvekili sıfatıyla 43 yaşında dâhil olduğu 1. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Şer'iyye ve Evkaf Encümeni, Hariciye Encümeni ve Layiha Encümeninde görev aldı, Meclis'in birinci ve ikinci toplantı yıllarında Şer'iyye ve Evkaf Encümeni kâtipliği yaptı. Bunun yanında altı önerge, üç soru önergesi, bir gensoru önergesi ve bir kanun teklifiyle yasama faaliyetlerine katkı sundu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının izniyle Birinci İnönü Muharebesi'ne (6-11 Ocak 1921) katıldı. Ayrıca, Mayıs 1921'den itibaren, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğini üstlendiği, Birinci Grup diye anılan iktidar kanadında saf tuttu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Evrak ve Tahrirat Müdürü Necmettin Sahir (Sılan) Bey'in Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine yönelik bir anket çalışmasında (1921-1923) yer verdiği: "Kazanılacak olan millî istiklâl mücâhedemizin feyizdâr ve semeredâr olması neye mütevakıftır?" sorusunu 20 Nisan 1922 günü kendi el yazısıyla yanıtlayarak Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan sonraki Türkiye'ye dair beklentilerini sıraladı. Burada demiryolu ve karayolu ağının çoğaltıldığı, tarım ve ticaretin yükseltildiği, genel eğitimin yaygınlaştırıldığı, millî ruha uygun yasalar ve düzenlemeler eşliğinde idare ve adalet mekanizmalarının iyileştirildiği bir ülke özlemini dile getirdi.

Lozan Barış Görüşmeleri'nin iç politikada birtakım belirsizlikler ve huzursuzluklar yarattığı 1923 ilkbaharına girildiğinde genel seçimlerin yenilenmesi kararı verilmesi üzerine yeniden aday gösterildi. 13 Temmuz 1923 günü gerçekleşen seçimde aldığı 206 oyla bir kez daha Kayseri milletvekili seçildi. 11 Ağustos 1923'te katıldığı 2. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu defa İstida Encümeni ile Posta ve Telgraf Encümeni'nde çalıştı.

Bununla beraber asıl mesleği olan gazeteciliği de ihmal etmedi. *Misak* adlı gazetenin imtiyazını satın aldı ve 1923 yılından itibaren Kayseri'de yayımlamaya başladı. Adının altında yazdığına göre gazete "Halk Fırkası'nın mürevvic-i efkârı olup pazartesi ve perşembe sabahları" çıkmaktaydı.

Görev yaptığı süre zarfında Meclis'e birbirinden farklı konu ve sorunlar hakkında toplam yedi önerge, iki soru önergesi ve iki kanun teklifi hazırladı ve sundu. Türkiye Büyük Millet Meclisi de kendisini Millî Mücadele'de gösterdiği yararlılıklardan ötürü yeşil şeritli istiklâl madalyası ile onurlandırdı. Sahip olduğu bu madalya Birinci İnönü Muharebesi'ne katıldığı göz önüne alınarak 1926 yılında kırmızı-yeşil şeritli olarak değiştirildi.

Milletvekilliğinin sona erdiği 1927'den sonra siyasi ve/veya resmî görev almayarak köşesine çekildi. Önce Kayseri'ye döndü, daha sonra İzmir'e yerleşti. 29.11.1938 günü bu şehirde hayata gözlerini yumdu, Kokluca Mezarlığı'nda toprağa verildi. Evli ve 6 çocuk babası idi.

Volkan SORAN

KAYNAKÇA

1- Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, İ.DUİT, 123/24.

BOA, MV, 254/29.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 30.10.0.0/6.31.25.

BCA, 30.10.0.0/6.32.2.

BCA, 30.10.0.0/195.333.23.

BCA, 30.10.0.0/195.339.26.

BCA, 30.18.1.1/7.27.6.

TBMM Arşivi

Seçim Mazbatası, Devre 1, SM-272-1-1.

Seçim Mazbatası, Devre 2, SM-272-1-2.

TBMM Tercümeihâl Varakası, Devre 2, HT-272-1-2.

2- Resmî Yayınlar

İlk Meclis Anketi: Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri, haz. Cihangir Gündoğdu, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2004.

TBMM Albüm Dönem 1, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 25'inci Yıl Dönümünü Anış (23 Nisan 1945), TBMM Basımevi, Ankara, 1945.

TBMM Albümü (1920-2010), C. I (1920-1950), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923), C. III, haz. Fahri Çoker, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem (1923-1927), C. III, haz. Kâzım Öztürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarihçesi ile Meclis-i Aza-i Kiramının Tasvirlerini Muhtevi Albüm (Himaye-i Etfal Cemiyeti Nam-ı Hesabına Ankara'da Yeni Gün Matbaasınca Tertib ve Tab Edilmiştir), Ankara, 1923.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 1, C. 5, Sekseninci İçtima, s. 4.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 1, C. 5, Seksen Üçüncü İçtima, s. 72.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 20, Elli Yedinci İçtima, s. 490.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 26, Yüz Altmış Yedinci İçtima, s. 140.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 26, Yüz Yetmiş Üçüncü İçtima, s. 316 ve 319.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 26, Yüz Yetmiş Dördüncü İçtima, s. 357.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 26, Yüz Yetmiş Beşinci İçtima, s. 383 ve

384.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 26, Yüz Yetmiş Sekizinci İçtima, s. 446.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 1, İçtima Senesi: 3, C. 27, Yüz Seksen Yedinci İçtima, s. 165.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 1, İçtima Senesi: 4, C. 29, Yirmi Dördüncü İçtima, s. 106.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 1, İçtima Senesi: 4, C. 1, Dokuzuncu İçtima, s. 26.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 2, Yirmi Dokuzuncu İçtima, s. 395.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 2, Otuz Dördüncü İçtima, s. 587.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 2, Otuzuncu İçtima, s. 429.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 3, Elli Üçüncü İçtima, s. 402.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 4, Yetmiş Dördüncü İçtima, s. 455.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 4, Yetmiş Yedinci İçtima, s. 619.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 6, Yüz On Birinci İçtima, s. 329.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 1, C. 7, Yedinci İçtima, s. 203 ve 253.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 2, C. 12, Otuz Altıncı İçtima, s. 127.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 2, C. 13, Elli Birinci İçtima, s. 241.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre: 2, İçtima Senesi: 3, C. 25, Yüz İkinci İçtima, s. 249.

3- Telif ve Tetkik Eserler

ARIKOĞLU, Damar, **Hatıralarım**, Tan Gazetesi Yayınevi, İstanbul, 1961.

DAYIOĞLU, Kadir, **Kayseri’de Ticaret ve Sanayi**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2019.

ERKİLETLİOĞLU, Halil, **Geniş Kayseri Tarihi**, Bel-Sin Eğitim, Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Kültür Yayını, Kayseri, 2006.

ÖNDER, Ali Rıza, **Kayseri Basın Tarihi (1910-1960)**, Kayseri İşçi Kredi Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1972.

TOPRAK, Zafer, **Türkiye’de Milli İktisat (1908-1918)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

4- Ansiklopedi Maddeleri

ÇAYIRDAĞ, Mehmet, “Gözübüyüköğulları”, **Kayseri Ansiklopedisi**, C. II, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2010, s. 394-395.

GÜNAYDIN, Selma, “Köy İktisat Bankası”, **Kayseri Ansiklopedisi**, C. IV, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2015, s. 273.

08/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sabit-gozugecgel-1877-1938/?pdf=7488> adresinden erişilmiştir